

NGHIÊN CỨU, KHẢO SÁT KHÙNG HOẢNG NỢ CÔNG CHÂU ÂU TẠI ITALIA VÀ CHLB ĐỨC

PGS. TS. Đinh Công Tuấn

Viện Nghiên cứu Châu Âu

Nhằm triển khai đề tài nghiên cứu khoa học cấp nhà nước KX 01.09/11-15 “Khủng hoảng nợ công ở một số nước Liên minh Châu Âu và bài học kinh nghiệm cho Việt Nam” do PGS.TS. Đinh Công Tuấn, Tổng biên tập Tạp chí Nghiên cứu Châu Âu làm chủ nhiệm, theo quyết định số 810/QĐ-BKHCN của Bộ Khoa học Công nghệ ký ngày 26/4/2013 về việc cho phép cử đoàn công tác nước ngoài bao gồm 5 thành viên đến Italia và CHLB Đức khảo sát nghiên cứu khoa học trong 10 ngày, nhận lời mời của GS.TS. Javier Jevilla Diez, Viện trưởng Viện Nghiên cứu Địa Kinh tế Văn hóa, trường Đại học tổng hợp Hanover, CHLB Đức và GS.TS. Pietro Masina, khoa Xã hội, trường Đại học tổng hợp Orientale, Napoli, Italia, Chủ tịch Viện Hàn lâm Khoa học Xã hội Việt Nam đã ký quyết định số 668/QĐ – KHXH ngày 9/5/2013 cử đoàn cán bộ đi công tác tại Italia và CHLB Đức từ ngày 20 đến 30/6/2013. Đoàn bao gồm:

1) PGS.TS. Đinh Công Tuấn, Tổng biên tập Tạp chí Nghiên cứu Châu Âu, Viện Hàn lâm KHXH Việt Nam làm trưởng đoàn.

2) GS.TS. Đỗ Hoài Nam, Chủ tịch Hội đồng Học viện KHXH, Viện Hàn lâm KHXH Việt Nam, thành viên.

3) PGS.TS. Nguyễn An Hà, Viện trưởng Viện Nghiên cứu Châu Âu, Viện Hàn lâm KHXH Việt Nam, thành viên.

4) TS. Ngô Thị Tuấn Dung, Phó Viện trưởng Viện nghiên cứu Gia đình và Giới, Viện Hàn lâm KHXH Việt Nam, thành viên.

5) Bà Nguyễn Thị Thúy Lan, nguyên trưởng Ban Vốn, Ngân hàng Phát triển Việt Nam, thành viên.

Theo kế hoạch, Đoàn sẽ đi tham quan, nghiên cứu, khảo sát ở hai nước trong Khu vực đồng tiền chung Châu Âu (Eurozone):

1) Italia, nước lớn nhất trong số các nước bị nợ công ở châu Âu.

2) Đức, nước có tiềm năng kinh tế lớn nhất và cũng là nước có vai trò lớn nhất trong việc giải cứu khủng hoảng nợ công châu Âu hiện nay.

Trong thời gian ở Italia từ ngày 20 – 25/6/2013, Đoàn đã được sự giúp đỡ rất tận tình, chu đáo của Đại sứ quán Việt Nam tại Italia. Đại sứ quán Việt Nam tại Italia đã cử PGS.TS. Nguyễn Văn Lịch, Phó đại sứ cùng

tham gia khảo sát nghiên cứu khoa học với Đoàn. Đoàn đã đi thăm các di tích lịch sử văn hóa lâu đời tại Roma, đi khảo sát nghiên cứu tìm hiểu đời sống của người dân Italia trong bối cảnh tác động của khủng hoảng nợ công, đến các chợ dân gian, các siêu thị tìm hiểu sức mua, giá cả, tình hình cung cầu trên thị trường. Chuyến đi đã để lại những dấu ấn khó phai về đời sống kinh tế, văn hóa, xã hội của Italia trong khủng hoảng nợ công châu Âu. Được sự giúp đỡ có hiệu quả của Đại sứ quán Việt Nam, Đoàn đã trực tiếp tham quan và tọa đàm khoa học với trường Đại học tổng hợp La Sapienza Roma. Trong các buổi làm việc ngày 24 và 25/6/2013 với phía bạn, tham gia đoàn về phía Việt Nam, ngoài 5 thành viên trong đoàn còn có PGS.TS. Nguyễn Văn Lịch, Phó Đại sứ Việt Nam tại Italia. Về phía Italia, ngoài GS.TS. Raimondo Cagiano De Azevedo, một chuyên gia kinh tế cao cấp của nhà trường, còn có TS. Gabriel, cán bộ Ban Hợp tác Quốc tế của Đại học tổng hợp La Sapienza Roma. Giáo sư Raimondo đã rất hoan nghênh sự có mặt của các nhà khoa học Việt Nam đến tham quan và tọa đàm khoa học về những vấn đề nổi bật về kinh tế, chính trị, xã hội giữa hai nước Italia và Việt Nam, đặc biệt là vấn đề khủng hoảng nợ công châu Âu hiện nay. Giáo sư nói về chủ đề nợ công châu Âu, những kinh nghiệm của Italia trong việc ứng phó với cuộc khủng hoảng và đề ra các giải pháp khắc phục... Đây là những vấn đề rất quan trọng, sẽ là chủ đề chung để hai bên cùng thảo luận, có thể chia sẻ những kinh

nghiệm cho nhau. Hiện nay, về chủ đề nợ công châu Âu, ở EU và Italia đã có các cuộc hội thảo được tiến hành với những tranh luận rất sôi nổi. Về phía Ủy ban Châu Âu và các nước thành viên, tại Hội nghị Bộ trưởng Tài chính các nước EU cũng có những tranh luận rất gay gắt về chủ đề này. Ở Đại học La Sapienza Roma có Trung tâm Nghiên cứu kinh tế Việt Nam và châu Á. Cuối tháng 5/2013, tại trung tâm này đã diễn ra một cuộc hội thảo khoa học bàn về các cuộc khủng hoảng nợ công trên thế giới – trường hợp nợ công của Achentina, Italia. Nhìn từ góc độ di cư, giữa Italia và Achentina có mối liên kết về di cư rất lâu đời (trong lịch sử, Italia có nhiều dòng người di cư sang Achentina). Hội thảo đã đưa ra nhiều nghiên cứu so sánh với những quan điểm khoa học khác nhau về các trường hợp, các cách tiếp cận, những nguyên nhân nợ công gắn với vấn đề di cư (dân nhập cư), an sinh xã hội, đầu tư công, v.v. có thể rút ra được nhiều bài học kinh nghiệm cho các nước trên thế giới hiện nay.

Trong bài phát biểu, GS. Raimondo đã bước đầu trình bày quan điểm của chính phủ Italia hiện nay trong việc khắc phục cuộc khủng hoảng nợ công. Giáo sư nói: Ở Italia, sau nhiều tháng không thành lập được Chính phủ đã xảy ra một trường hợp hi hữu, đó là việc liên minh hai đảng có mâu thuẫn lẫn nhau là Đảng Trung tả và Đảng Trung hữu (theo đường lối dân tộc chủ nghĩa). Đây sẽ là điều rất đặc biệt, song hai đảng này lại chiếm đa số ghế trong Quốc hội và đã liên minh

thành lập chính phủ mới với đường lối ủng hộ sự liên kết hội nhập của Liên minh Châu Âu (EU), ủng hộ đường lối khắc phục khủng hoảng nợ công châu Âu hiện nay. Chính phủ liên minh Italia hiện nay đã đưa ra một số giải pháp và các điều luật tối thiểu về kinh tế - xã hội, môi trường, tư pháp... như không cho phép mở rộng ngân sách, thực hiện chính sách thắt chặt, đề xuất việc tăng thuế 20% từ ngày 1/7/2013, chống thất thu thuế. Nhưng việc tăng thuế có thể sẽ ảnh hưởng đến một số nhóm nhất định trong xã hội, ảnh hưởng đến đời sống kinh tế, chính trị, xã hội đất nước, do vậy Chính phủ đang do dự, muốn trì hoãn, kéo dài thời gian ra quyết định tăng thuế này. Nhưng phần lớn ý kiến trong Chính phủ lại muốn đánh thuế cao hơn với người sở hữu nhiều nhà, cụ thể sẽ tăng thuế đối với người sở hữu từ nhà thứ hai, thứ ba trở lên. Do hiện nay tầng lớp thượng và trung lưu ở Italia có nhiều người sở hữu rất nhiều nhà, còn những người nghèo chỉ có một nhà, thì không muốn tăng thuế nhà ở.

Hiện nay chính phủ Italia đang tiến hành cắt giảm mạnh mẽ chi tiêu ngân sách, đã đưa ra nhiều biện pháp với những hàm ý chính trị - xã hội liên quan đến các vấn đề thúc đẩy công bằng xã hội, gắn liền với những sự kiện hoạt động công cộng. Có những điểm chung giữa các nước nợ công ở Nam Âu và Italia, những năm qua kinh tế các nước này bị suy giảm thông qua những chỉ số kinh tế như tỷ lệ thâm hụt ngân sách cao, tỷ lệ nợ công cao, tỷ lệ thất nghiệp tăng mạnh, đặc biệt ở tầng lớp thanh niên. Tỷ lệ

thất nghiệp ở tầng lớp thanh niên ở các nước Nam Âu lên đến 50%, ở Italia là 37%. Trong các nhóm xã hội ở Italia, nhóm có độ ổn định tương đối là nhóm kinh tế hộ, các doanh nghiệp nhỏ, các khu vực kinh tế phi chính thức, kể cả bộ phận kinh tế ngầm chiếm 4%. Hiện nay, những điều chỉnh kinh tế như thắt chặt ngân hàng, dùng cho vay nhỏ đã làm cho dòng lưu chuyển vốn chậm lại, ảnh hưởng đến nhóm kinh tế quy mô nhỏ, đặc biệt ở phía Nam Italia. Theo chính sách mới của Liên minh Châu Âu (EU), áp lực cải cách ngân hàng càng tăng lên, cùng với nhu cầu tìm hướng đi chung về chính trị và do nguồn vốn cạn dần, tất cả những điều đó đã tác động mạnh đến khu vực công và các vấn đề chính sách an sinh xã hội ở Italia. Trong khi đó, nhóm ngành kinh tế cạnh tranh và có giá trị gia tăng cao như công nghiệp thời trang, dịch vụ, các ngành nghề truyền thống như gốm sứ, dệt may có xu hướng phát triển chậm lại, giảm dần. Riêng lĩnh vực môi trường, do tác động của yêu cầu khắt khe theo tiêu chuẩn châu Âu, nền kinh tế Italia cũng bị ảnh hưởng trong việc phải chi phí nhiều hơn cho vấn đề này. Về tác động của cuộc khủng hoảng nợ công châu Âu, ở Italia, nhóm trung lưu ít bị ảnh hưởng. Những khu vực công như dịch vụ y tế, giáo dục, người nghèo, người nhập cư bị ảnh hưởng nặng nề do các nguồn phúc lợi xã hội bị giảm mạnh, hệ thống an sinh xã hội chưa được chuẩn bị đầy đủ các cơ sở vững vàng để ứng phó với khủng hoảng nợ công châu Âu. Hiện nay, ở Italia có một số nhóm chính trị trong Quốc

hội đã lên tiếng phản ứng lại các biện pháp khắc khổ nhằm chống lại cuộc khủng hoảng nợ công, các công đoàn cũng có phản ứng mạnh mẽ. Các biện pháp khắc khổ đã ảnh hưởng đến vấn đề về giới, đặc biệt là lao động nữ có rất nhiều ở khu vực công, dịch vụ công... Hiện nay, Italia là một trong những nước có tỷ lệ già hóa dân số lớn nhất châu Âu, cụ thể những người trên 65 tuổi chiếm đến 30% dân số. Việc thực hiện chính sách khắc khổ đã ảnh hưởng mạnh mẽ đến vấn đề đảm bảo an sinh xã hội cho người già. Và gần đây, số lượng người nhập cư vào Italia tăng mạnh, khoảng 4 triệu người trong hai thập kỷ qua, đặc biệt do tác động của cuộc khủng hoảng nợ công châu Âu đã khiến luồng di cư từ châu Phi, Trung Đông gia nhập vào khu vực kinh tế phi chính thức ở Italia ngày càng đông đảo, vượt khả năng kiểm soát của Nhà nước. Bên cạnh đó, trước tình cảnh kinh tế khó khăn ở quê nhà, dòng chất xám công nghệ cao đang từ Italia chảy mạnh sang Đức. Cụ thể, hiện nay các doanh nhân Italia đang ùn ùn bay sang thủ đô Berlin (Đức) để đầu tư vào lĩnh vực công nghệ cao và từ đó dẫn đến sự phát triển mạnh mẽ một cộng đồng người Italia được gọi là “chất xám công nghệ cao” ở Đức. Họ là những chuyên gia IT trẻ tuổi, năng động, đang rời bỏ quê hương Italia đến Đức lập nghiệp, mở công ty về công nghệ thông tin với hy vọng lập nghiệp thành công trên mảnh đất hứa.

Bên cạnh những chính sách “khắc khổ”, chính phủ mới hiện nay do thủ tướng Enrico

Letta đứng đầu đang thực hiện song song những biện pháp, chính sách “nới lỏng” nhằm thúc đẩy tăng trưởng kinh tế, cải cách lao động, cải cách thuế, chống tham nhũng, tạo việc làm mới với những gói kích cầu hàng chục tỷ euro. Nền kinh tế Italia gần hai năm qua đã bước đầu vượt khỏi ảnh hưởng nghiêm trọng của cuộc khủng hoảng nợ công châu Âu, đang dần hồi phục... Về triển vọng tương lai của EU, theo quan điểm của giáo sư Raimondo, Liên minh Châu Âu được xây dựng trên nền tảng của thời kỳ Chiến tranh Lạnh, thể chế và cấu trúc này đã cũ, buộc EU phải cải cách, tái cấu trúc mạnh mẽ. Nghĩa là EU phải tìm ra những giải pháp phục vụ cho nhu cầu nội tại của chính EU, chứ không phải chỉ phục vụ cho hệ tư tưởng thời Chiến tranh Lạnh. Nếu khẩu hiệu trước kia là “chính trị trước, kinh tế sau”, thì sau này phải đổi ngược lại là “kinh tế trước, chính trị sau”. Nghĩa là EU muốn phát triển, hội nhập sâu sắc, trước hết muốn thoát khỏi cuộc khủng hoảng nợ công châu Âu, phải ưu tiên cho phát triển kinh tế, phải xây dựng chính phủ kinh tế có vai trò quyết định trong việc thực thi cả hai chính sách tài khóa và chính sách tiền tệ một cách cương quyết, hài hòa...

Sau khi trả lời các câu hỏi của các học giả Việt Nam, giáo sư Raimondo đã giới thiệu cơ cấu tổ chức của nhà trường, đặc biệt đã giới thiệu với đoàn về một số chương trình đào tạo tiến sĩ, thạc sĩ nghiên cứu châu Âu, khuyến khích những nghiên cứu kết hợp đào tạo theo các chương trình từ 1 đến 3 năm với các hình thức trao đổi sinh viên, nghiên

cứu kết hợp đào tạo về chuyên ngành như kinh tế, tổ chức các cuộc hội thảo khoa học về chủ đề châu Âu học, hội nhập khu vực châu Âu. Hiện nay trường đại học Tổng hợp La Sapienza Roma là trường đại học công, có 45.000 sinh viên, 10.000 giáo viên, nhân viên có trình độ, học vấn cao như giáo sư, phó giáo sư, tiến sĩ, thạc sĩ, có kỹ năng đào tạo, quản lý xuất sắc. Trường đại học La Sapienza Roma có mối liên hệ rất chặt chẽ với nhiều trường đại học, viện nghiên cứu trên thế giới, trong đó có Việt Nam. Về đào tạo tiến sĩ, việc tuyển chọn ứng viên rất chặt chẽ, thông thường khoa kinh tế của giáo sư chỉ chọn từ 5 đến 6 người một năm. Theo chương trình đào tạo tiến sĩ và thạc sĩ của EU có tên gọi Bôlônô, đào tạo một số ngành thạc sĩ phải mất 3 năm theo 2 cấp: Cấp 1 gồm học thi 16 tín chỉ những kiến thức cơ bản về kinh tế học, ngân hàng, thống kê...; Cấp 2 sau khi học hai năm sẽ viết luận văn thạc sĩ với những chuyên ngành khác nhau. Ví dụ, chủ đề hội nhập châu Mỹ Latinh. Đào tạo tiến sĩ với thời gian 3 năm nhưng lại phụ thuộc vào ngân sách được cấp. Hiện nay, nguồn kinh phí này đang giảm mạnh. Trường đại học tổng hợp La Sapienza Roma có mở thêm các hệ trả tiền nhằm đáp ứng nhu cầu đào tạo nguồn nhân lực, nâng cấp chuyên môn của các bộ, ngành, lĩnh vực cần phải đào tạo thêm ở Italia và các nước khác nhau trên thế giới...

Cuối ngày làm việc, đoàn đã tham quan Trung tâm Nghiên cứu Châu Âu,

thăm Khoa Đào tạo, thư viện và các lớp học của nhà trường.

Từ ngày 26 đến 30/6/2013, đoàn khảo sát nghiên cứu đã đến tham quan thành phố Frankfurt và tiến hành tọa đàm khoa học tại Đại học tổng hợp Hanover, CHLB Đức. Đoàn đã được GS.TS. Javier Revilla Dier, Viện trưởng Viện Nghiên cứu Địa Kinh tế - Văn hóa thuộc Đại học tổng hợp Hanover tiếp đón thân mật. Trong các buổi làm việc, giáo sư Javier đã vô cùng xúc động nhắc lại những kỉ niệm trong thời gian thực hiện chương trình nghiên cứu với các đồng nghiệp Việt Nam ở Viện Quản lý kinh tế Trung ương, Ban Kinh tế Trung ương về các đề tài nghiên cứu kinh tế Việt Nam. Khi đề cập đến chủ đề khủng hoảng nợ công ở EU, giáo sư Javier đã phân tích: Nhìn về tình hình kinh tế xã hội ở Liên minh Châu Âu hiện nay, tôi cho rằng có một số vấn đề còn nổi cộm, đặc biệt với các nước ở khu vực Nam Âu. Hiện nay, các nước này đang phải vật lộn nhằm khắc phục hậu quả của cuộc khủng hoảng nợ công. Còn nước Đức, tuy không phải là quốc gia rơi vào cuộc khủng hoảng nợ công, song từ năm 2007, 2008 đến nay đã bị ảnh hưởng nặng nề, dẫn tới tỷ lệ tăng trưởng kinh tế hàng năm bị giảm sút. Nhưng do hệ thống kinh tế của Đức rất vững vàng, cùng với những phản ứng mau lẹ, kịp thời của chính phủ do thủ tướng A.Markel đứng đầu, nên "trong cái hoạ, lại có cái may", vì trong khủng hoảng lại tạo ra những cơ hội mới cho nước Đức. Giáo sư Javier nói: Tôi rất thích câu nói của một nhà kinh

tế học người Áo cách đây hơn 100 năm: “Phá hủy – sáng tạo”, khủng hoảng kinh tế là sự việc diễn ra hết sức bình thường trong nền kinh tế thị trường, nhưng cần phải tìm hiểu lí do vì sao khủng hoảng xảy ra. Và trong khủng hoảng kinh tế, vai trò của nhà nước là hết sức quan trọng, nó định hướng, dẫn dắt nền kinh tế đất nước. Tất nhiên, nói như vậy không có nghĩa là quay lại với thời nền kinh tế kế hoạch cũ ngày xưa. Đặc biệt trong khủng hoảng kinh tế, khu vực tài chính, ngân hàng cần có lộ trình, con đường đi cụ thể, rõ ràng. Cuộc khủng hoảng tài chính – kinh tế toàn cầu năm từ 2008 trên thế giới gắn liền với khủng hoảng kinh tế ở Mỹ, khủng hoảng mua bán nợ xấu, khủng hoảng thị trường bất động sản. Mô hình quản trị ngân hàng của Mỹ và một số nước châu Âu không chắc chắn so với mô hình quản trị ngân hàng của Đức. Ở Đức, muốn vay tiền, buộc người vay phải có thế chấp. Ở Mỹ, họ cho vay thoải mái, nên mọi người vay quá nhiều và kết quả là nhiều người không có khả năng thanh toán, trả nợ cho ngân hàng. Thế giới toàn cầu hóa là thế giới phẳng, vì vậy giữa các thị trường có sự liên thông rất nhanh, căn bệnh nợ xấu ở Mỹ đã lan ra khắp châu Âu, tác động mạnh mẽ đến các nền kinh tế có mô hình quản trị kinh tế giống Mỹ. Ví dụ như Tây Ban Nha, những năm 1990 tăng trưởng kinh tế rất cao, nhưng chủ yếu dựa vào khu vực bất động sản, xây dựng các công trình, nhà ở. Đó là công việc chính của nền kinh tế, khi đồng euro sử dụng ở Tây Ban Nha giá rẻ, đã kích thích Tây Ban Nha vay nhiều, nhưng

ngân hàng cho vay lại không có thế chấp, nền kinh tế chỉ dựa vào đồng euro giá rẻ. Và lại, Tây Ban Nha rất khác với Mỹ. Tây Ban Nha rất khó khăn trong việc đa dạng hóa các ngành nghề của nền kinh tế đất nước, tất cả thặng dư do tăng trưởng kinh tế của nước này tạo ra đã không được tái đầu tư kịp thời cho phát triển công nghệ. Còn ở Mỹ, nền kinh tế rất đa dạng, có nhiều ngành nghề hỗ trợ, bù đắp lẫn nhau, nên khi khủng hoảng xảy ra đã rất nhanh chóng khắc phục được, còn Tây Ban Nha thì ngược lại, khủng hoảng nợ công đã tác động mạnh mẽ đến nền kinh tế đất nước.

Các nước Nam Âu rất may mắn nằm trong Liên minh Châu Âu (EU), nên khủng hoảng kinh tế xảy ra, họ đã được EU ra sức cứu trợ. Quá trình liên kết, hội nhập EU đã giúp các nước Nam Âu rất nhiều. Nhưng hiện nay, tỷ lệ thất nghiệp gia tăng, đặc biệt trong tầng lớp thanh niên (50%), nhiều thanh niên ở các nước Nam Âu đã đến Đức tìm kiếm việc làm, nếu họ không được đi ra nước ngoài tìm kiếm việc làm, thì sự việc sẽ nghiêm trọng hơn nhiều, sẽ có nhiều tác động nghiêm trọng làm biến đổi xã hội mạnh mẽ trong tầng lớp thanh niên...

Trả lời câu hỏi của GS.TS. Đỗ Hoài Nam: *“Do tác động của cuộc khủng hoảng nợ công, mô hình thể chế của EU sẽ vận hành ra sao?”*, GS. Javier nói: Liên minh Châu Âu đã ra đời được hơn 60 năm, quá trình hội nhập từ kinh tế đến chính trị với nhiều thể chế ra đời như thị trường chung,

hải quan chung và đồng tiền chung. Nhưng quá trình hội nhập này vẫn đang diễn ra, ở cấp độ thể chế, vẫn song song tồn tại hai nhà nước: nhà nước chung (siêu quốc gia) và nhà nước của 27 nước thành viên. Vấn đề mấu chốt là các nước thành viên Liên minh Châu Âu có sẵn sàng, tự nguyện nhường bớt chủ quyền riêng của mình cho nhà nước Liên minh Châu Âu hay không? Hiện nay, quan điểm của 27 nước thành viên rất khác nhau. Có một số nước sẵn sàng nhường bớt chủ quyền riêng của mình cho nhà nước Liên minh Châu Âu, nhưng một số nước lại không sẵn sàng. Tình hình không phải là tối ưu, đặc biệt khu vực tài chính ở cấp độ Liên minh còn phụ thuộc vào các nước thành viên EU có sẵn sàng nhường bớt chủ quyền riêng cho Liên minh Châu Âu hay không. Theo quan điểm của GS. Javier: Cuộc khủng hoảng nợ công châu Âu lần này đã giúp cho các nước EU nâng cao nhận thức hài hòa hóa về tài chính, sẽ tạo ra một luật chơi chung. Và kết quả đầu ra còn đang mờ, nó phụ thuộc vào 27 nước thành viên có loại bỏ những lợi ích riêng rẽ của nước họ hay không, điều này đòi hỏi phải có một khoảng thời gian...

Trong cuộc khủng hoảng nợ công châu Âu hiện nay, cần phân biệt rõ ràng hai vấn đề: Thứ nhất là phản ứng với khủng hoảng; và Thứ hai là học tập từ khủng hoảng, ứng xử với tương lai.

Hiện nay, vấn đề phản ứng với khủng hoảng đang diễn ra, trong đó có sự đoàn kết trong EU nhằm giúp các nước nợ công, có

nền kinh tế yếu kém khắc phục khủng hoảng. Mỗi quan hệ kinh tế đang diễn ra rất chặt chẽ trong Liên minh, và nước Đức có lợi ích rất lớn. Nếu các nước khủng hoảng nợ công thoát khỏi khủng hoảng, nền kinh tế dần hồi phục, nền kinh tế nước Đức và vị thế mới của Đức sẽ tốt hơn lên. Trước kia, 2/3 xuất khẩu của Đức là vào thị trường nội khối EU, đến nay chỉ còn 50%. Vẫn còn tồn tại những vấn đề phức tạp, đang tranh cãi, nhưng mọi người đều nhìn thấy mặt tích cực. Ví dụ, đối với những nhà kinh doanh hiện nay, phải nhìn ra cần kinh doanh cái gì, bao nhiêu... trong lúc này là tốt nhất. Nghĩa là họ cần phải tính toán, cân nhắc, lựa chọn, một mặt phải cắt giảm cái gì, nhưng mặt khác phải tìm kiếm cơ hội gì để kinh doanh, đầu tư. Ví dụ, có phương án phải giảm bớt khu vực công, tung ra các gói kích cầu nhiều tỷ Euro để tạo việc làm mới, làm sôi động thị trường lao động. Hiện nay ở Đức và một số nước EU, một số doanh nghiệp thực hiện chính sách giảm số người lao động, hoặc giảm giờ làm việc, nhưng vẫn duy trì việc làm cho người lao động, chỉ bù một phần tiền lương cho họ (nhà nước bù 60%, doanh nghiệp bù 40% cho phần lương giảm giờ làm), trong khi các gia đình thu nhập thấp hơn ngày xưa, nhưng họ vẫn duy trì được cuộc sống sinh hoạt bình thường mà doanh nghiệp vẫn giữ được người lao động. Hiện nay ở Đức có khoảng 1,5 triệu người đang được hưởng chính sách này.

Hiện nay tỷ lệ thất nghiệp ở Đức khoảng 7%, so với châu Âu thì đây là tỷ lệ thấp.

chấp nhận được, nhưng so với tỷ lệ trước khủng hoảng nợ công châu Âu, đây là con số tương đối cao. Trong các giải pháp khắc phục khủng hoảng nợ công, Đức luôn luôn thực hiện nghiêm chỉnh chính sách siết chặt chi tiêu công, đảm bảo không gia tăng tỷ lệ nợ công, đồng thời giảm tỷ lệ thâm hụt ngân sách quốc gia.

Trả lời câu hỏi của PGS.TS. Đinh Công Tuấn: *Dự đoán khủng hoảng nợ công trong tương lai sẽ trầm trọng lên hay giảm đi? Và vai trò của nước Đức trong công cuộc khắc phục khủng hoảng nợ công châu Âu?* GS. Javier đã vui đùa nói: Nếu trả lời được câu hỏi này, có lẽ tôi sẽ được giải thưởng Nobel kinh tế, nhưng với những hiểu biết có thể, tôi xin trả lời như sau: Hiện nay, Italia là nước đang có sự phục hồi kinh tế sau khủng hoảng, bởi vì Italia có các doanh nghiệp đang cạnh tranh cao. Còn Hy Lạp là nước tuy có qui mô nền kinh tế nhỏ bé nhưng lại bị khủng hoảng nặng nề nhất, nên phải mất một khoảng thời gian dài nữa mới phục hồi nổi. Tây Ban Nha lại có một số ngành kinh tế có tính cạnh tranh cao và có những vùng kinh tế phát triển rất vững vàng (Barcelona, Madrid) tương tự như những vùng kinh tế có tính cạnh tranh cao ở Bắc Italia, nên nền kinh tế Tây Ban Nha sẽ có cơ hội phục hồi trong hiện tại và tương lai. Tuy vậy, Tây Ban Nha có một số vùng còn gặp khó khăn trong việc phục hồi kinh tế, những bong bóng của nền kinh tế dựa trên thị trường bất động sản, mờ rộng quy mô xây dựng, có những khuyết tật

trong thị trường lao động... Hiện nay, tầng lớp thanh niên có trình độ, được đào tạo bài bản, tốt nghiệp đại học, thạc sỹ nhưng thị trường lao động ở Tây Ban Nha vẫn chưa có cách thu hút lực lượng lao động này, đã dẫn đến nguồn cung lao động và thị trường không tương thích với nhau, và đó chính là điều bức xúc cần phải được giải quyết triệt để.

Để tìm hiểu những nguyên nhân, giáo sư Javier nói: Ở Tây Ban Nha, sau khi chế độ độc tài Franco bị lật đổ, quyền của người lao động đã được cải thiện, nhưng lại diễn ra quá mức, thị trường lao động không linh hoạt như thị trường lao động ở Đức nên đã có tác động không tốt. Đến thời kì nền kinh tế Tây Ban Nha tăng trưởng bùng nổ, ngoài việc phát triển quá mạnh mẽ ngành xây dựng và các ngành công nghiệp, nhưng năng suất lao động lại không được cải thiện. Đó là điều lạ. Có nhiều nhà đầu tư nước ngoài đến Tây Ban Nha nhưng chỉ thu hút lực lượng lao động bình thường, trong giai đoạn này đã không tạo ra được hạ tầng kinh tế tốt. Vì vậy Tây Ban Nha phải cần một khoảng thời gian nhất định để tạo dựng hạ tầng kinh tế cho mình.

Giáo sư Javier dự báo: Trong tương lai, tăng trưởng tại Tây Ban Nha sẽ đóng một vai trò quan trọng trong Liên minh Châu Âu, nhưng trước mắt Tây Ban Nha phải tập trung đầu tư vào hạ tầng kinh tế đất nước. Ngay như nước Đức đã có hạ tầng kinh tế rất vững

vàng rồi, nhưng vẫn phải tiếp tục đầu tư mạnh mẽ vào hạ tầng kinh tế đất nước.

Hiện nay, nước Đức đang phải tập trung vào cuộc bầu cử Quốc hội tháng 9/2013, vì vậy Đức đang rất thận trọng, các đảng phái đang nhìn lẫn nhau. Thủ tướng Merkel hiện nay cũng rất thận trọng, nghiêm khắc, chặt chẽ trong chỉ tiêu nhằm chống lại tác động của cuộc khủng hoảng nợ công.

Khi được hỏi về việc nước Anh trong tương lai sẽ trưng cầu dân ý xin ra khỏi EU, giáo sư Javier nói: Hiện nay, sự tồn tại và phát triển của Khu vực đồng tiền Chung đang là đề tài tranh cãi ở châu Âu, có lý do về mặt kinh tế. Có một số nước muốn xin ra khỏi Khu vực đồng Euro, một số nước lại phản đối kịch liệt. Nếu thực sự một số nước muốn rời bỏ đồng tiền chung, quay trở lại sử dụng đồng tiền cũ của họ, theo tôi hậu quả sẽ khôn lường, lợi bất cập hại, hậu quả là cuộc khủng hoảng Khu vực đồng Euro, nợ công châu Âu sẽ trầm trọng hơn, các nước đó sẽ phải gánh chịu hậu quả do họ gây ra. Tôi nghĩ rằng, cuộc khủng hoảng nợ công châu Âu hiện nay đang dần dần được khắc phục, nền kinh tế các nước thành viên EU cũng dần hồi phục, các nước như Ailen, Bồ Đào Nha, Tây Ban Nha, Italia, thậm chí là Hy Lạp đang hồi phục. Các nước này đã từng bước trả được các khoản nợ công. Hơn bao giờ hết, 27 nước thành viên EU cần tiếp tục con đường hội nhập, nhưng phải quản lý tài chính tốt hơn. Hiện nay giữa Mỹ và EU đang tiến hành đàm phán Hiệp định Thương mại tự do (FTA), nếu thành công thì tương lai sẽ

rất tốt đẹp, sẽ tạo ra những thuận lợi cho cả EU và Mỹ, trước mắt sẽ tạo ra nhiều cơ hội về kinh tế, xã hội, việc làm cho 27 nước EU.

Khi trình bày về vai trò của nước Đức trong khủng hoảng nợ công châu Âu, giáo sư Javier nói, hiện nay dư luận thế giới và châu Âu đều cho rằng: *"Đức là chìa khóa giải quyết khủng hoảng nợ công châu Âu"*. Đức và Pháp là những nước đi đầu trong EU tại các cuộc họp thượng đỉnh, luôn đưa ra các sáng kiến bảo vệ sự tồn tại của Khu vực đồng tiền chung Châu Âu, lập các quỹ cứu trợ các nước khủng hoảng nợ công, chi nhiều tiền giải cứu các nước nợ công... Để làm được những công việc đó, Đức cần có sức mạnh kinh tế to lớn, tỷ lệ tăng trưởng GDP tuy không cao, năm 2011: 0,3%, năm 2012: 0,7%, dự báo năm 2013 đạt 1,8% GDP, GDP đạt khoảng 3.400 tỷ USD năm 2011, đứng thứ tư thế giới. Đức có nền kinh tế phát triển, công nghiệp phát triển mạnh, liên tục, những ngành công nghiệp hiện đại có hàm lượng kỹ thuật cao phát triển mạnh mẽ như: chế tạo xe hơi, chế tạo máy móc, thiết bị, công nghiệp hóa chất, công nghiệp kỹ thuật dựa vào điện tử. Đức cũng có nhiều tập đoàn đa quốc gia mạnh trên thế giới như BASF, Robert Bosch, Siemens, E.ON, Deutsche Telekom, Deutsche Bank... Tuy nhiên, xương sống của kinh tế Đức là các công ty vừa và nhỏ (thu hút khoảng 20 triệu lao động). Đất nước của Đức rất phát triển, đóng góp vào GDP. Frankfurt là trung tâm tài chính của Đức và hàng đầu châu Âu. Đức là một trong những quốc gia hàng đầu trong giao

thông dày đặc, hiện đại nhất thế giới (đứng thứ hai thế giới sau Mỹ), bao gồm 11.980 km đường cao tốc và 41.386 km đường liên tỉnh. Hệ thống giao thông đường sắt, đường không, đường thủy, đường biển xếp vào loại hiện đại nhất thế giới. Về thương mại, xuất khẩu đóng vai trò quan trọng trong nền kinh tế Đức, thu hút 25% lực lượng lao động. Đức là nước xuất khẩu đứng thứ hai thế giới (sau Trung Quốc) đạt 1.120 tỷ USD, nhập khẩu đứng thứ ba thế giới (sau Mỹ, Trung Quốc) đạt 930 tỷ USD. Hàng chế tạo công nghệ cao chiếm 60% kim ngạch xuất khẩu hàng hóa. Đức là nước có môi trường đầu tư hấp dẫn nhờ sở hữu nhiều công nghệ nguồn, hàng năm đầu tư vào, ra của Đức rất lớn. Nguồn ODA của Đức rất lớn, cung cấp cho 70 nước trên thế giới, hàng năm chi khoảng 3-4 tỷ USD, chiếm khoảng 0,33% GDP.

Do giá công nhân cao nên ngành sản xuất chế tạo mấy năm qua bị giảm sút. Trong thập niên 1990, tăng trưởng kinh tế của Đức thấp hơn các nước khác, tuy vậy trong cuộc khủng hoảng nợ công vừa qua, nền kinh tế Đức lại vững mạnh lên, vẫn giữ mức tăng trưởng dương. Lý do là nước Đức có nền tảng vững vàng về công nghiệp và hạ tầng kinh tế mạnh về các doanh nghiệp. Trong khi các nước khác ở châu Âu chỉ chú trọng vào một số ngành, tăng trưởng kinh tế không bền vững, thậm chí có một số ngành kinh tế, một số khu vực của đất nước phát triển rất yếu kém. Ví dụ, nước Anh chỉ phát triển kinh tế ở những vùng trung tâm, còn các vùng khác phát triển yếu kém. Nước Đức có nền tảng

công nghiệp phát triển mạnh mẽ, luôn chiếm 60% GDP và luôn duy trì vững vàng các nền tảng đó. Khu vực dịch vụ gắn liền với khu vực sản xuất chế tạo nguồn nhân lực cao, tạo ra các giá trị gia tăng cao. Ở Đức, vốn con người phát triển mạnh, đào tạo cao, có nền tảng khoa học, công nghệ tiên tiến... Tất cả những điều đó đã tác động, ảnh hưởng mạnh đến sự phát triển kinh tế Đức. Và chính cơ cấu kinh tế của Đức đã giúp nước này tránh được cuộc khủng hoảng nợ công châu Âu. Nền kinh tế tri thức là nền tảng cho sự phát triển kinh tế mạnh mẽ của Đức ngày nay.

Trong cuộc bầu cử vào tháng 8/2013 tới, dù là đảng cầm quyền của thủ tướng Merkel hay đảng Dân chủ - Xã hội đối lập thắng cử, thì cả hai đảng này đều ủng hộ quá trình liên kết, hội nhập của EU. Do vậy, con đường phát triển của Đức là rất rõ ràng, phù hợp với nguyện vọng của nhân dân Đức và châu Âu.

Sau buổi làm việc sôi nổi, giáo sư Javier đã mời đoàn đến làm việc với Viện Nghiên cứu Địa Kinh tế vùng do hai giáo sư Stephan Lothar Thomson và Daniel Schiller làm lãnh đạo. Buổi làm việc diễn ra hào hứng, nhiều nội dung khoa học mới. Cuối cùng hai bên đã ký kết biên bản ghi nhớ về sự hợp tác giữa trường Đại học Hanover và Viện Nghiên cứu Châu Âu do các giáo sư Javier, Stephan đại diện cho phía Đức và PGS.TS. Nguyễn An Hà, Viện trưởng Viện Nghiên cứu Châu Âu, Viện Hàn lâm Khoa học Xã hội Việt Nam, đại diện cho phía Việt Nam.